

Из угла економске историје и скорашњих искустава, економска политика каква се води у еврозони измиче здравом разуму. Политиком буџетске штедње креатори економске политике већ годинама малтретирају своје грађане одбијајући да јавним инвестицијама помогну посустали привредни раст. Иако су економије еврозоне поново на ивици рецесије, економски стратеги се и даље премештају с ноге на ногу, одлажући нужну промену економске политике. Као што се у Европи озбиљно каснило са променом монетарне политике у тренутку избијања велике финансијске кризе 2008, тако се данас касни са променом фискалне политике пред новом кризом која је на прагу.

Од 80-их година прошлог века економска политика почива на слепој вери да се економски процеси могу ефикасно контролисати и усмеравати искључиво мерама монетарне политике, пре свега променама висине каматних стопа које контролишу централне банке. Када је реч о фискалној политици, дозвољено је само снижавати порезе, пре свега најбогатијима, јер то, ето, подстиче привредни раст.

У тако задатом оквиру и економски одговор на финансијску кризу из 2008. био је искључиво монетарни. Европске централне банке су тада драстично снизиле своје каматне стопе и спустиле их до нуле, да би их последњих година увеле и у негативну зону. Поред тога, Европска централна банка је упумпала и огромне количине новог новца у систем. Таквим мерама је требало обезбедити ликвидност финансијског система, олакшати каматни терет дужницима и подстаћи приватну и инвестициону потрошњу. Реч је о монетарном експерименту какав до тада није био виђен у економској историји.

Ове мере су дале резултате – последице кризе су ублажене и катастрофа је избегнута, али су ефекти те политике данас потрошени. Мере чије је трајање морало бити ограничено и даље су на снази са опасним последицама.

Тржишни механизам је деформисан ниским каматним стопама, а привреда и грађани-дужници се попут наркомана навикавају на овај неодрживи каматни амбијент. Како су приходи од камата драстично пали, финансијски сектор је додатно стимулисан да у потрази за зарадом уђе у нови циклус неодговорног хазардирања. Централне банке

су постале таоци сопствене политике јер и најмањи наговештај да би каматне стопе могле да порасту сада изазива берзанску панику. Како су каматне стопе око нуле, монетарна политика неће имати простора за велике интервенције и за додатно снижавање камата када нова криза избије.

Док монетарна политика покушава да оствари циљеве који одавно превазилазе њен капацитет и док се политика буџетске штедње наставља, инфраструктура европских држава постаје све запуштенија. Упркос потреби да се инфраструктура модернизује и припреми за технолошке и еколошке изазове 21. века, упркос чињеници да би то подстакло и привредни раст, европске државе оклевају.

Формални изговор за изостанак инвестиција везан је за споразум из Мастрихта по коме јавни дуг држава еврозоне не сме прећи 60 процената БДП-а, а годишњи буџетски дефицит не сме бити већи од три процента БДП-а. Како су дугови великог броја европских држава изнад ових лимита, инсистира се на томе да простора за повећавање јавних инвестиција једноставно нема. Иако заједничка валута захтева (разумну) хармонизацију фискалних политика, бојим се да прави разлози за игнорисање јавних инвестиција леже на сасвим другој страни и да су више у сфери идеологије и заштите моћних интереса.

Као одговор на такозвану велику депресију тридесетих година прошлог века, јавне инвестиције су постале један од кључних инструмената антирецесионе политике. Упоредо с тим, дошло је и до драстичне промене у односу према улози државе у економији. Осим што је подстакао јавне инвестиције, државни интервенционизам је тада довео и до реформе пореског система и великог раста пореских стопа за најбогатије. Тренд великог социјалног раслојавања тиме је заустављен и на крају процеса реформи појавила се држава благостања. Оно што је почело као технички одговор на економску кризу, окончало се великом социјалном трансформацијом у корист оних који живе од рада, не од капитала.

Разграђивање тако створеног система, уз доста мука и уз различите изговоре, почело је осамдесетих година прошлог века. Ова економска и идеолошка трансформација везује се за период владавине Маргарет Тачер и Роналда Регана. Процеси започети у англосаксонским државама су се ширили и данас су део општеприхваћене економске доктрине у великом делу света.

Разумно је претпоставити да је оклевање са јавним инвестицијама последица страха да би то могао бити почетак новог јачања улоге државе у економији. У неком тренутку би се процес могао отети контроли и довести до нове социјалне трансформације која би угрозила интересе оних који данас одређују судбину света. За те центре моћи, тај ризик је превелик.

Пословни консултант

(Политика)